

ВОЕННА АКАДЕМИЯ „ГЕОРГИ СТОЙКОВ РАКОВСКИ”

1504, София, бул. „Евлоги и Христо Георгиеви” № 82

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р НАТАЛИЯ АТАНАСОВА БЕКЯРОВА,
професор по „Военно-политически проблеми на сигурността“ ,
факултет „Национална сигурност и отбрана” при ВОЕННА АКАДЕМИЯ
„Г. С. РАКОВСКИ”- София

Области на висшето образование:

2.2.История и археология (Съвременна история)

Научна специалност: 05.03.04 „Нова и най -нова история“ и

9. Сигурност и отбрана

9.1. Национална сигурност

Научна специалност: 05.12.02."Военнополитически проблеми на
сигурността"

За дисертационния труд на **Иван Желев Йорданов** на тема :
**„Етнодемографската ситуация в Република България и влиянието ѝ
върху националната сигурност“** за получаване на образователна и
научна степен „доктор“ по научна специалност „География на
населението и селищата“ от професионално направление 4.4. „Науки
за земята”

Научен ръководител:

Доц. д-р Климент Найденов

2018

Настоящата рецензия е изготвена на базата на представени от докторанта на самостоятелна подготовка Иван Йорданов: CV, дисертационен труд, автореферат и посочени 3 броя публикации, свързани с тематиката на дисертационното изследване.

1. Актуалност и значимост на разработвания в дисертационния труд проблем

Сложните междуетнически отношения на Балканите и в широкото черноморско пространство от началото на 90-те години на XX век, съвременната ситуация в Югоизточна Украйна, продължаващите етнонационални и междурелигиозни конфликти в Близкия изток, „замразените конфликти“ в зоната на Южен Кавказ, активните бойни действия на турската армия срещу кюрците в Югоизточната част на Турция и много други конфликти красноречиво ни убеждават, че междуетническите конфликти продължават да бъдат в основата на най-големите съвременни конфликти по света.

Успоредно с проблемите на етничността и причините тя да противопоставя хората, за България от особена значимост е въпроса за бъдещето на българската нация, която динамично променя своя облик. Всеизвестно е, че българския сегмент от нея бързо се „стопява“, а обществото ни неминуемо става все по-мултикултурно. Как ще се отрази този процес върху мирното съжителство между разнородните етнически общности, възможно ли е съществуващия етнически мир да се установи като траен модел на отношенията между отделните етнически групи в България? Всички тези въпроси очертават изключителната актуалност на разработения сложен социален и политически научен проблем.

2. Степен на познаване на проблема и оценка за състоянието на решаването му

Докторантът Иван Йорданов е трайно свързан с проблемите на националната сигурност на Р България, както се разбира от представеното CV. Това е дало възможност за отличното познаване и вникване в изследваната научна проблематика. Извървения жизнен път и неговата

професионална подготовка са помогнали стремежа му да постигне нужната степен на достоверност на представените анализи и резултатите от тях.

Общият преглед на библиографията по въпроса, както и сериозното познаване на различните теории за *етносите, етническите групи, народи, нации, национализъм* и пр. ни убеждават в дълбочината на познаването на темата и амбициите на автора да разкрие многообразието и сложността на проблемите, произтичащи за националната сигурност на държавите, като резултат от етническото разнообразие. Много добре се познават критериите, които определят принадлежността на хората към различните етнически групи, сред които са общата материална и духовна култура, бита, общата територия и историческото битие, етническото самосъзнание, общите ценности и др.

Докторантът има дълбоки познания по теорията на етническите процеси. Правилно са посочени и анализирани основните типове етнически процеси: *разделителни и обединителни, етноеволюционни и етнотрансформационни*. Много добре мотивирана е преценката му за актуалното състояние на миграционните потоци както в Европа, така и в България. Логично и смислено се анализира взаимовръзката между развитието на етнодемографските процеси в България и състоянието на националната сигурност на държавата.

3.Методология на изследването

Методологията на изследването е базирана на проучването и задълбочения анализ на многобройните автори и научни школи, работещи по проблемите на междуетническите отношения. Удачно е използването и на методите на системния, структурния и функционалния анализ; на SWOT-анализа; анкетата, синтеза, наблюдението, сравнението и екстраполацията. Специално място се отделя на използването на методите на моделирането, факторния анализ и експертните оценки. Спазени са принципите на единство между теоретичния и научно-приложния анализ, сравнителното изследване и историческия анализ. Правилно е използван структурния анализ, за да се покаже динамиката в развитието на демографските процеси в България в контекста на състоянието на

националната сигурност. Посочените методи са дали възможност да се получат нови знания по въпросите на етнодемографската картина на българското население и състоянието на националната сигурност на държавата.

Избраната методология е дала възможност на автора да обработи и систематизира огромно количество емпиричен материал. Използвана е взаимовръзката между историзъм и логизъм, като е направен удачен преход от висока степен на абстрактното към конкретното и обратно. Този подход е създал нужните предпоставки за анализиране на протичащите демографски процеси в България и определянето на възможните рискове и заплахите на сигурността на страната в условията на демографска криза и нарастващ брой население с небългарско етническо самосъзнание.

4. Характеристика на естеството и достоверността на материала върху който се градят приносите на дисертационния труд

Материалът, върху който се градят приносите на дисертационния труд е представен под формата на обширно научно изследване, в сложна, интердисциплинарна област. Структурата на дисертацията отговаря на приетите изисквания. Тя включва три глави със самостоятелно оформени параграфи. Представеното изследване има общ обем от 254 стандартни страници, което е достатъчно за подобен род научни изследвания. Анализите се илюстрират от 22 таблици, 22 фигури и 20 графики. Библиографското разнообразие е голямо и включва общо 230 източника, като 197 заглавия са на кирилица и 33 заглавия на латиница.

Обекта и предмета на изследването са удачно формулирани и дават добра представа за цялостния характер на изследването. Поставената цел е изпълнима, а именно : „Да се анализират съществуващия етнически модел в Република България и политиката за устойчиво развитие на отношенията между различните етнически общности, базирани на толерантност и взаимно зачитане и се предложат насоки за развитие на междуетническите отношения в интерес на стабилността и сигурността на Република България“. За реализирането на посочената цел се поставят *четири* изследователски задачи, които са логично

формулирани и следват изложението в съответните глави. Научната хипотезата е защитима и дава добра представа за дълбочината на изследването.

Анализите в дисертационния труд се базират на огромно количество осмислен доказателствен материал, изведен от изследванията на множеството авторитетни учени и автори, ангажирани с изучаването на етническата картина и т.н. „етнически модел“ в България.

Всяка от главите е тематично и логично отделена част, завършваща с изводи. Отделните глави следват логиката на дисертационния труд описана в уводната част и чрез тях се решава всяка от поставените изследователски задачи.

Първата глава *„Етнодемографският облик на населението и съвременните тенденции в неговото развитие“* има въвеждащ, общотеоретичен и репродуктивен характер. В тази част от изследването се използва богат набор от литературни източници, голямата част от които са публикации на известни изследователи в областта на етносите, нацията и национализма. Посочват се основните научни категории, с които се работи в изследването и се дават съответните определения.

Втората глава *„Развитие на етнодемографските процеси в контекста на националната сигурност“* дава богата информация за историческите корени и развитието на основните етнически групи в България. Удачно е обвързването на проблемите на националната сигурност с тези на етническата принадлежност и етническото самосъзнание на българските граждани. На базата на доброто познаване на императивите на науката за сигурността е разкрита сложността на системата за национална сигурност и е предложена обща концептуална рамка на рисковете и заплахите за националната сигурност на Република България. Това е необходимата „теоретическа подложка“ за разкриването на възможните рискове и заплахи, породени от пъстрата етническа мозайка на съвременното българското общество. Най-важната част от анализа са представените демографски характеристики и етнодемографски аспекти на рисковете за националната сигурност на Република България. Задълбочено е представена същността и полемиката свързана с т.н.

„български етнически модел“. Изводите в края на главата правилно обобщават осъщественото изследване.

Третата глава на дисертационния труд *„Мониторинг и управление на етнодемографските процеси и националната сигурност на страната“* е най-изследователската и приносна част на дисертационния труд. Основно е анализирана релацията „етнодемографска ситуация“ – „национална сигурност“, като е направен SWOT-анализ. Правдиво са посочени силните и слаби страни и особеностите на анализа. Добре открити са възможните заплахи за националната сигурност, в резултат от сложната етнодемографска ситуация и очертаващите се тенденции. Важна част от дисертационния труд е *анкетно проучване* в помощ на данните, използване в SWOT-анализа. Коректно е описана методиката на изследването. Получените данни убедително подкрепят направения анализ. Подходящо е табличното и графичното изобразяване на получените резултати. Разширения контекст на анкетното проучване доказва адекватността на структурите от системата на националната сигурност и наличието на капацитет и регулаторни лостове за провеждане на политика за защита на националната сигурност на Р България. Направените изводи и заключението са добре обвързани с получените научни резултати.

Формулираните общи изводи добросъвестно отразяват основните тези на автора и са в унисон с поставените изследователски задачи. Достоверността на получените в изследването данни и резултати до голяма степен се определя от използването на авторитетни информационните източници, както и от спазването на задължителните изисквания за работа с научна информация.

5. Оценка на научните и научно - приложните приноси в дисертационния труд

Приносите в дисертационния труд са пестеливо представени. Те са систематизирани в *научни и научно приложни, като са общо пет.*

Характерът на *научните приноси* преди всичко обогатява знанията в областта на науката за сигурността, като убедително разширява аргументите относно връзката между демографските процеси и формирането на актуалната политика за защитата на националната

сигурност на България; Представени са нови и обобщени данни за параметрите на демографската криза и динамичните промени в етническите характеристики на българския демофонд, като риск за сигурността на страната. Въз основа на оригинален комплекс от критерии и самостоятелно проучване е систематизирано ново знание за взаимовръзката между етнодемографските процеси в Република България и сигурността на държавата.

Приемат се и двата научно-приложни приноса, а именно, предложената система от мерки за оптимизиране на процесите за преодоляване на демографската криза и последващото им въздействие върху националната сигурност на страната и ефективни държавно-регулаторни механизми за управлението на етнодемографските процеси, както и представения Модел и система за мониторинг, управление и контрол на дейността и взаимодействието между държавните институции в развитието на етнодемографските процеси и сигурността на Република България.

Основна заслуга за постигнатите приноси в дисертационния труд има докторанта и неговия научен ръководител.

Постигнатите резултати от направеното изследване могат успешно да се използват както от студентите и докторантите, обучаващи се по проблемите на сигурността в многобройните специалности, свързани с обучението по национална и международна сигурност, така и от широк кръг заинтересувани читатели.

От направената справка се вижда, че Иван Йорданов има три научни публикации в авторитетни научни издания по темата на дисертационния труд, които са публикувани в Юбилеен сборник, посветен на проф. д-р Петър Славейков, както и в сборници с доклади на научни конференции.

Представеният автореферат отговаря на приетите стандарти.

6. Критичните бележки и препоръки се отнасят преди всичко до следното:

1. Акцентът в изследването на рисковете за сигурността на държавата следва да се поставят не върху историческите корени и етническата принадлежност на гражданите сами по себе си, а върху различията в

резултат от тази принадлежност – битови, културни, религиозни, ценностни и пр.;

2. Желателно е степента на риска за националната сигурност в резултат на междуетническите различия, да се изследва не само от гледна точка на количествената маса на съответните етнически групи, а в зависимост и от „дълбочината на етнокултурната идентичност“, „капацитета и мотивите за действие“, „политическата среда за действия“ и др. В този смисъл много полезно може да бъде изследването на американския учен Тед Робърт Гър „Народи срещу държави“, ВИ, С., 2002.

3. Изводите в края на първата глава – стр. 67-68 не обобщават анализите, а повтарят вече дадени в текста определения и постановки;

Заклучение

На базата на горепосоченото смятам, че докторанта на самостоятелна подготовка **Иван Желев Йорданов** представя задълбочено научно изследване върху актуален и значим в теоретично и приложно отношение проблем. В резултат от изследването са постигнати научни резултати, които покриват стандартите за подобен род научно изследване и отговарят на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Давам *положителна оценка* на предложения за рецензия дисертационен труд на тема „*Етнодемографската ситуация в Република България и влиянието ѝ върху националната сигурност*“ за получаване на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „География на населението и селищата“ от професионално направление 4.4. „Науки за земята“.

Рецензент:

(проф.д-р Наталия Бежарова)

29.05.2018